

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 2

หัวข้อเนื้อหา

1. ความหมายพัฒนาการและคำที่เกี่ยวข้อง
2. ธรรมชาติของพัฒนาการมนุษย์
3. ลักษณะของพัฒนาการในเด็กวัยต่างๆ
4. แนวทางการส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียน

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. ผู้เรียนสามารถเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการ การเจริญเติบโตได้
2. ผู้เรียนสามารถอธิบายเกี่ยวกับบุคลิกภาวะของบุคคลได้
3. ผู้เรียนสามารถอธิบายพัฒนาการของเด็กแต่ละวัยได้
4. ผู้เรียนสามารถเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการในด้านต่างๆของเด็กแต่ละวัยได้
5. ผู้เรียนสามารถบอกแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนในแต่ละวัยได้

วิธีการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

1. วิธีการสอน

- 1.1 แบบบรรยาย
- 1.2 แบบอภิปราย
- 1.3 แบบสืบเสาะ
- 1.4 แบบแบ่งกลุ่มทำกิจกรรม

2. กิจกรรมการเรียนการสอน

- 2.1 บรรยายประกอบ Power Point เกี่ยวกับธรรมชาติของพัฒนาการมนุษย์ การเจริญเติบโต บุคลิกภาวะพร้อมทั้งให้ผู้เรียนได้อภิปรายซักถามร่วมกัน

2.2 แบ่งกลุ่มผู้เรียนกลุ่มละ 5 - 6 คน ทำใบงานการศึกษาพัฒนาการของผู้เรียนในวัยต่างๆ โดยให้ผู้เรียนสืบเสาะหาความรู้จาก เอกสาร ตำรา หนังสือ หรือสืบค้นจากอินเทอร์เน็ต ร่วมกันระดมความคิดและอภิปราย พร้อมทั้งเขียนเป็นแผนงานลงในกระดาษรูป

2.3 ให้ผู้เรียนนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน

2.4 ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปสาระการเรียนรู้ร่วมกัน

สื่อการเรียนการสอน

1. Power Point ประกอบการบรรยาย
2. เอกสารประกอบการสอน
3. ใบงานการศึกษาพัฒนาการของผู้เรียนในวัยต่างๆ
4. กระดาษรูป
5. สี

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตการอภิปรายร่วมกัน
2. สังเกตบทบาทการทำงานร่วมกัน
3. ตรวจสอบผลการอภิปรายกลุ่มที่ผู้เรียนนำเสนอ
4. ผลการนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน

บทที่ 2

จิตวิทยาพัฒนาการของมนุษย์

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา กล่าวถึงหลักในการศึกษาต้องยึดว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ภาระงานการจัดการศึกษาต้องสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ โดยเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม ภาระงานการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ดังนั้นครูผู้สอนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการมนุษย์ทั้งด้านบุคลิกภาพ สติปัญญา และจริยธรรมในวัยต่างๆ เพื่อจะได้จัดประสบการณ์ให้กับนักเรียนได้สอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียน ทั้งในแง่เนื้อหาและรูปแบบของจัดประสบการณ์ นอกจากนี้ความรู้เรื่องพัฒนาการยังช่วยให้ผู้สอนเข้าใจพฤติกรรมตามวัยของผู้เรียน และสามารถช่วยเหลือและส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาในด้านต่างๆได้อย่างเหมาะสม

2.1 ความหมายพัฒนาการและคำที่เกี่ยวข้อง

พัฒนาการ (Development) หมายถึง ภาระงานการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพทางด้านร่างกายและจิตใจอย่างเป็นระเบียบแบบแผนต่อเนื่องไปตามลำดับขั้น ซึ่งมีทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เป็นการเสริมสร้างและการเสื่อมโทรมหรือกล่าวได้ว่า พัฒนาการมีได้ทั้งทางบวกและทางลบ

พัฒนาการ เป็นภาระงานของการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัว ซึ่งเป็นผลรวมกันของความเจริญเติบโต วุฒิภาวะ และการเรียนรู้

การเจริญเติบโต (Growth) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงเชิงปริมาณทางด้านร่างกายได้แก่การเพิ่มขนาดและขยายโครงสร้างของร่าง เช่น สูงขึ้น น้ำหนักเพิ่มขึ้น การเพิ่มขนาดของอวัยวะภายในต่างๆ

วุฒิภาวะ (Maturation) หมายถึง ภาระงานการเปลี่ยนแปลงของร่างกายหรือพฤติกรรมที่เป็นผลเนื่องมาจากการกำหนดทางชีววิทยา และเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ค่อนข้างอิสระจากสิ่งแวดล้อม

การเรียนรู้ (Learning) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากประสบการณ์

2.2 ธรรมชาติของพัฒนาการมนุษย์ (The Nature of Human development)

ธรรมชาติของพัฒนาการมนุษย์ที่นำมากล่าวต่อไปนี้ ขอเลือกกล่าวถึงเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนเท่านั้น โดยแยกเป็นประเด็นดังนี้

2.2.1 อิทธิพลของพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมต่อพัฒนาการมนุษย์ (Influences on Development : Nature and nature)

พันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมต่างก็มีอิทธิพลต่อพัฒนาการ ซึ่งปัจจัยทั้งสองนี้ไม่ได้ทำหน้าที่แบบแยกจากกัน แต่จะทำงานโดยส่งผลร่วมกันอยู่ตลอดเวลา นับตั้งแต่ปฏิสนธิ จึงกล่าวได้ว่าพัฒนาการมนุษย์เป็นผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม และยากที่จะชี้ชัดว่าพันธุกรรมหรือสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลมากกว่ากันหรือมีส่วนอย่างละเท่าไร

นักจิตวิทยาได้พยายามศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ อิทธิพลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมต่อพัฒนาการของมนุษย์ในด้านต่างๆ ที่น่าสนใจ ซึ่งจะยกตัวอย่างในที่นี้ ได้แก่ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างของเขาวีปัญญาของคู่แฝดแท้ (เกิดจากไข่ใบเดียวกัน) คู่แฝดคล้าย (เกิดจากไข่คนละใบ) พี่น้องที่เลี้ยงด้วยกันและแยกกันเลี้ยง พ่อแม่แท้จริงกับลูก และพ่อแม่บุญธรรมกับลูก ผลการวิจัยสนับสนุนว่า เขาวีปัญญา ได้รับอิทธิพลจากพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม

2.2.2 อัตราความเจริญเติบโตที่ต่างกัน (Differential Growth Rates)

การเจริญเติบโตของร่างกายแต่ละส่วน มีการพัฒนาไปด้วยอัตราที่ไม่เท่ากันและเจริญเติบโตถึงขีดสุดในเวลาที่แตกต่างกันด้วย เช่น สมองจะมีอัตราการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วในช่วงที่อยู่ในครรภ์และระยะแรกหลังคลอด จากนั้นอัตราพัฒนาการก็จะช้าลง หรืออัตราการเจริญเติบโตของร่างกายเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในระยะขวบปีแรก และในช่วงวัยรุ่น

2.2.3 ช่วงเวลาที่สภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อพัฒนาการมนุษย์ (Timing of Environmental Influences)

สภาพแวดล้อม จะมีอิทธิพลอย่างมากต่อพัฒนาการมนุษย์ในช่วงเวลาที่มีอัตราการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วแต่จะมีอิทธิพลต่อพัฒนาการน้อยในช่วงที่ร่างกายมีอัตราการเจริญเติบโตช้า เช่น สมองของทารกมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว แต่จะมีอิทธิพลต่อพัฒนาการน้อยในช่วงที่ร่างกายมีอัตราการเจริญเติบโตช้า เช่น สมองของทารกมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วในช่วงก่อนคลอดและระยะแรกๆ

หลังคลอดซึ่งพบว่าการเกิดภาวะขาดอาหารของทารกในช่วงนี้จะมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางสติปัญญา มากกว่าช่วงต่อระยะจากนี้ไป

2.2.4 พัฒนาการมีลำดับขั้น (Sequential Development)

พัฒนาการมีลำดับขั้นอย่างมีแบบแผนที่แน่นอน เช่น พัฒนาการการเคลื่อนไหวของทารก จะเริ่มตั้งแต่สามารถยกคางขึ้นได้ก่อน แล้วตามด้วยความสามารถยกส่วนอก นั่ง คลาน ยืน และเดินได้ ตามลำดับก่อนและหลังเช่นนี้เสมอ

2.2.5 ความแตกต่างของพัฒนาการระหว่างเด็กชายและเด็กหญิง (Differences in the Development of boys and girls)

พัฒนาการของเด็กผู้ชายและผู้หญิง มีความแตกต่างกันอย่างมีระบบแบบแผนที่สามารถทำนายได้ กล่าวคือเด็กผู้ชายจะมีความสูงและน้ำหนักมากกว่าเด็กผู้หญิงตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวัยก่อนวัยรุ่น และเมื่ออายุประมาณ 11-12 ปี โดยเฉลี่ยเด็กผู้หญิงจะสูงกว่าเด็กผู้ชาย

2.3 ลักษณะของพัฒนาการในเด็กวัยต่างๆ

การจัดการเรียนการสอนที่เอื้อให้นักเรียนได้พัฒนาเต็มศักยภาพนั้น ครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของพัฒนาการในเด็กวัยต่างๆ ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านบุคลิกภาพและด้านอารมณ์และสังคม (เอมอร์ กฤษณะรังสรรค์, 2546 : 15 - 17)

2.3.1 ลักษณะพัฒนาการของเด็กวัยอนุบาล (อายุ 3-6 ขวบ)

2.3.3.1 พัฒนาการทางด้านร่างกาย

เด็กวัยนี้สามารถบังคับการเคลื่อนไหวของร่างกายได้ดี เดินได้อย่างคล่องแคล่ว กระโดดได้ ขอบป็น پای ไม่ชอบอยู่นิ่งๆ ความสามารถบังคับกล้ามเนื้อเล็กยังพัฒนาไม่คงที่ จับดินสอไม่ถนัดนัก สามารถลากเส้น วาดรูปทรงเรขาคณิตบางอย่างได้แต่ลายเส้นไม่มั่นคงนัก ความสัมพันธ์ระหว่างตากับมือยังไม่สมบูรณ์นัก การทำงานที่ประณีตซึ่งต้องใช้มือและต้องอาศัยการเพ่งดูวัตถุเล็กๆจึงยังเป็นสิ่งที่ยากสำหรับเด็กวัยนี้ ความแตกต่างของพัฒนาการทางร่างกายของเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงในวัยนี้ โดยทั่วไปเด็กผู้ชายจะมีรูปร่างโตกว่าเด็กผู้หญิง

2.3.3.2 พัฒนาการทางสติปัญญา

เด็กวัยนี้สามารถใช้สัญลักษณ์แทนสิ่งของและสถานที่ได้ สามารถใช้ภาษาในการอธิบายสิ่งต่างๆได้ดี สามารถเล่าประสบการณ์ของตนได้ สามารถวาดภาพในใจได้ สามารถเล่นสมมติได้ แต่ยังมีไม่เข้าใจเกี่ยวกับการเปรียบเทียบน้ำหนัก ปริมาตร ความยาว และการคงตัวของสสาร เด็กจะตัดสินใจตามลักษณะที่เห็นมากกว่าการใช้เหตุผล เช่น ถ้าวางเหรียญเรียงกัน 2 แถว แถวละ 5 อัน โดยแถวหนึ่งวางห่างกว่าอีกแถวหนึ่ง เด็กจะบอกว่า แถวที่วางห่างมีจำนวนมากกว่า เป็นต้น

2.3.3.3 พัฒนาการทางบุคลิกภาพ

เด็กวัยอนุบาลเป็นวัยที่ชอบทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง มีความคิดริเริ่ม พ่อแม่และครูควรสนับสนุนให้เด็กได้ทำและแสดงออกถึงความคิดริเริ่มนี้ ลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งของบุคลิกภาพของเด็กในวัยนี้คือ การยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง เด็กยังไม่สามารถเข้าใจความคิดของผู้อื่น จึงขาดการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น สิ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กวัยนี้อย่างมาก คือ ตัวแบบในสภาพแวดล้อม เช่น พ่อ แม่ ครู และเพื่อนวัยเดียวกัน ดังนั้นการส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในเด็กวัยนี้ เช่น ความเอื้อเฟื้อ ความเมตตา การแบ่งปัน จึงสามารถทำได้โดยให้เด็กได้เห็นตัวแบบที่ดีทั้งจากตัวแบบจริง ตัวแบบจากเรื่องเล่า นิทาน และการใช้บทบาทสมมติ

2.3.3.4 พัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคม

อารมณ์ของเด็กวัยนี้ที่พบได้ทั่วไปได้แก่ ความกลัว โกรธ อิจฉา เด็กวัยนี้จะมีการแสดงอารมณ์อย่างเปิดเผย ไม่มีการควบคุมอารมณ์ สำหรับพัฒนาการทางด้านสังคมของเด็กวัยนี้ระยะแรกเด็กมักจะชอบเล่นคนเดียวและจะค่อยๆ มีความสัมพันธ์กับเพื่อนมากขึ้นในระยะต่อมา

2.3.2 ลักษณะพัฒนาการของเด็กวัยประถมศึกษา (อายุ 6-12)

2.3.2.1 พัฒนาการทางด้านร่างกาย

อัตราการเจริญเติบโตของเด็กวัยนี้จะช้าลงกว่าวัยที่ผ่านมา โดยทั่วไปเด็กผู้ชายจะโตกว่าเด็กผู้หญิง มีความสามารถในการบังคับกล้ามเนื้อใหญ่และย่อยได้ดี มีทักษะทางการเคลื่อนไหวได้เป็นอย่างดี ชอบเล่นสนุกกับการกระโดดหรือการขี่จักรยาน ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ตาและมือดีกว่าวัยอนุบาล สามารถทำกิจกรรมที่ละเอียดได้ดีขึ้น เช่น การปั้น แกะสลัก และวาดภาพ

2.3.2.2 พัฒนาการทางสติปัญญา

เด็กวัยประถมศึกษาสามารถเข้าใจกฎเกณฑ์ต่างๆอย่างมีเหตุผล เข้าใจความหมายของบทเรียนทั้งคณิตศาสตร์ ภาษา และการอ่าน สามารถรับรู้สิ่งแวดล้อมตามที่เป็นจริงได้ สามารถเข้าใจความคงตัวของสสารได้แล้ว คือ สามารถเข้าใจได้ว่าการที่วัตถุเปลี่ยนแปลงรูปร่างภายนอกไปนั้น ไม่ได้ทำให้น้ำหนัก และปริมาตรของวัตถุเปลี่ยนไป สามารถเปรียบเทียบความน้อย-มาก สั้น-ยาว เล็ก-ใหญ่ และจัดลำดับสิ่งของตามคุณลักษณะดังกล่าวได้

2.3.2.3 พัฒนาการบุคลิกภาพ

เด็กวัยประถมศึกษา เป็นวัยที่มีความคล่องในการทำกิจกรรมการได้มีโอกาสประสบความสำเร็จในการทำกิจกรรมจะช่วยสร้างความคิดและความรู้สึกที่ดีต่อตนเองเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง และนอกจากนี้ยังสร้างความขยันขันแข็งในการทำกิจกรรมต่อไปให้แก่เด็กด้วย ในทางตรงกันข้ามถ้าเด็กวัยนี้ประสบความสำเร็จในการทำกิจกรรมบ่อยๆ ก็จะเกิดความคิดและความรู้สึกในทางลบต่อตนเอง เกิดเป็นปมด้อยว่าตนเองเป็นคนไม่เก่ง ไม่มีความสามารถ และขาดความภาคภูมิใจในตนเอง

ครูเป็นผู้หนึ่งที่สำคัญและสามารถส่งเสริมพัฒนาการทางบุคลิกภาพให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจในตนเองได้โดยการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เด็กได้มีโอกาสประสบความสำเร็จในการทำกิจกรรมต่างๆ และสร้างความยอมรับแก่กันในกลุ่มเพื่อนให้แก่เด็ก

2.3.2.4 พัฒนาการทางอารมณ์และสังคม

เด็กวัยประถมศึกษาที่มีพัฒนาการทางอารมณ์ในลักษณะที่รู้จักควบคุมอารมณ์ของตนได้ดีขึ้น และอารมณ์ของเด็กวัยนี้ที่ปรากฏชัด ได้แก่

- 1) อารมณ์กลัว เช่น กลัวถูกเพื่อนล้อเพราะแตกต่างจากเพื่อน กลัวครูดุ กลัวพ่อแม่ดุ กลัวความมืด
- 2) ความวิตกกังวล เช่น วิตกกังวลเกี่ยวกับการเรียน
- 3) อารมณ์ร่าเริงยินดี เด็กจะมีความร่าเริงเบิกบานเมื่อประสบความสำเร็จในการทำกิจกรรมได้รับการยอมรับ ชมเชย ทั้งในด้านการเรียน และการเล่นกับเพื่อนๆ

สำหรับพัฒนาการทางด้านสังคมของเด็กวัยประถมศึกษา เป็นวัยที่ใช้เวลากับเพื่อนร่วมวัยมากขึ้น โดยเด็กวัยนี้มักรวมกลุ่มกับเพื่อนเพศเดียวกัน จะมีการเลียนแบบพฤติกรรมต่างๆใน

กลุ่มเพื่อน ความสัมพันธ์ที่ดีในกลุ่มเพื่อนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับเด็กวัยนี้มาก และจะช่วยส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวและการพัฒนาบุคลิกภาพในทางที่ดีด้วย

2.3.3 ลักษณะพัฒนาการของเด็กวัยมัธยมศึกษาหรือวัยรุ่น (อายุ 12-18 ปี)

2.3.3.1 พัฒนาการทางร่างกาย

เด็กวัยมัธยมศึกษาหรือวัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเจริญเติบโตทางร่างกายอย่างมาก โดยเฉพาะมีการเปลี่ยนแปลงของน้ำหนักและส่วนสูงอย่างรวดเร็ว ซึ่งเด็กผู้หญิงจะมีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่วัยรุ่นก่อนเด็กผู้ชายประมาณ 2 ปี คือ เมื่ออายุเฉลี่ยประมาณ 11 ปี และเด็กผู้ชายเริ่มเปลี่ยนแปลงเมื่ออายุเฉลี่ยประมาณ 13 ปี นอกจากการเปลี่ยนแปลงของความสูงและน้ำหนักแล้ว เด็กวัยนี้จะมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายที่บ่งบอกลักษณะทางเพศ โดยผู้หญิงจะมีการเพิ่มขนาดของหน้าอก สะโพก มีเอว และมีประจำเดือน ส่วนผู้ชายเสียงจะแตก หัวขึ้น ไหล่กว้างขึ้น มีกล้ามเนื้อที่แข็งแรง และมีการหลั่งน้ำอสุจิ ในขณะที่นอนหลับที่เรียกว่า ฝันเปียก

2.3.3.2 พัฒนาการทางสติปัญญา

เด็กวัยมัธยมศึกษาหรือวัยรุ่นสามารถคิดในสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ สามารถคิดแก้ปัญหาโดยตั้งสมมติฐานและทดสอบสมมติฐานนั้น มีการลงสรุปและตัดสินใจในเรื่องต่างๆด้วยการใช้หลักการและเหตุผลของตนเอง เช่น การตัดสินใจเกี่ยวกับความยุติธรรม มนุษยธรรม มีความสนใจในปรัชญาชีวิตและศาสนา

2.3.3.3 พัฒนาการทางบุคลิกภาพ

วัยรุ่นเป็นวัยที่สนใจในตนเอง สนใจแสวงหาเอกลักษณ์ของตนเอง ต้องการรู้ว่าตนเองเป็นอย่างไร มีความสามารถเด่นอย่างไร และบทบาทที่ควรเป็นของตนเป็นอย่างไร วัยรุ่นที่สามารถค้นพบเอกลักษณ์ของตน ตอบคำถามต่างๆ ข้างต้นได้ก็จะเป็นตัวของตัวเองสามารถปรับตัวและพัฒนาความสามารถของตนไปอย่างมีเป้าหมาย แต่สำหรับวัยรุ่นที่ค้นไม่พบเอกลักษณ์ของตนก็จะเกิดความสับสนในบทบาทของตน ขาดทิศทางในการพัฒนาความสามารถของตนและขาดเป้าหมายของชีวิต ซึ่งสังคมที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางบุคลิกภาพของวัยรุ่นที่สำคัญ คือ กลุ่มเพื่อน ครอบครัว โรงเรียน ซึ่งจะช่วยให้อายุรุ่นนี้ได้ค้นพบคำตอบเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของตนเองได้

2.3.3.4 พัฒนาการทางอารมณ์และสังคม

วัยรุ่นเป็นวัยที่มีอารมณ์ค่อนข้างรุนแรงและเปลี่ยนแปลงง่าย ซึ่งทั้งนี้ก็เป็นเพราะวัยรุ่นมีความเครียดที่เกิดจากการที่ต้องปรับตัวในหลายๆด้าน ได้แก่ ความกังวลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของร่างกาย การเปลี่ยนแปลงบทบาทและการวางตัวอันเกิดจากความคาดหวังของ พ่อ แม่ ครู และบุคคลรอบข้าง ที่คาดหวังให้วัยรุ่นเปลี่ยนแปลงจากที่เคยเป็นในวัยเด็กประถมศึกษา และเนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยที่ให้ความสำคัญกับกลุ่มเพื่อนจึงมักมีความกังวลเกี่ยวกับความรู้สึกและการยอมรับที่เพื่อนมีต่อตน

สำหรับพัฒนาการทางสังคม วัยรุ่นยังเป็นวัยที่ให้ความสำคัญกับกลุ่มเพื่อนมาก วัยรุ่นต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน วัยรุ่นตอนต้นมักจะคบเพื่อนเพศเดียวกันที่มีความสนใจและค่านิยมที่คล้ายคลึงกัน มีเพื่อนสนิทที่สามารถปรับทุกข์กันได้ และเริ่มมีความสนใจเพื่อนต่างเพศ ซึ่งอาจจะมีการชอบพอกันแบบคู่รัก (เอมอร์ กฤษณะรังสรรค์, 2546 : 15 - 18)

2.4 แนวทางการส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียน

แนวทางบางประการสำหรับครูในการส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียน ซึ่ง ประยูทธ ไทยธานี (2545 : 42 - 45) ได้เสนอไว้ดังนี้

2.4.1 ระดับอนุบาล

แนวทางการส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนระดับอนุบาล มีดังนี้

2.4.1.1 พัฒนาการทางร่างกาย

- 1) ควรให้เด็กรู้จักระวังตัวเอง โดยเฉพาะศีรษะ เพราะกะโหลกของเด็กยังอ่อน
- 2) ควรจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้วิ่ง ปีนป่าย กระโดด โดยให้อิสระตามสมควร และควรให้เด็กได้พักผ่อน
- 3) หลีกเลี่ยงกิจกรรมที่ทำให้เด็กใช้กล้ามเนื้อน้อย โดยเฉพาะงานที่ต้องการความละเอียด ประณีต และระวังไม่ให้มีการแข่งขันระหว่างเพศเกี่ยวกับทักษะที่ต้องใช้กล้ามเนื้อน้อย เพราะโดยธรรมชาติเด็กหญิงจะทำได้ดีกว่าเด็กชาย

2.4.1.2 พัฒนาการทางสติปัญญา

- 1) ควรจัดกิจกรรมให้เด็กทุกคนมีโอกาสเท่าๆ กันที่จะออกมาหน้าชั้นเล่าประสบการณ์ให้เพื่อนร่วมชั้นฟัง
- 2) ส่งเสริมให้เด็กใช้ความคิดจินตนาการในการเล่าเรื่อง วาดภาพ หรือทำกิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

2.4.1.3 พัฒนาการทางบุคลิกภาพ ควรเปิดโอกาสให้เด็กมีประสบการณ์ค้นคว้าสำรวจสิ่งแวดล้อม และสนับสนุนให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับครู และเพื่อนวัยเดียวกัน ให้ข้อมูลย้อนกลับเมื่อเด็กทำถูกหรือประสบความสำเร็จและตั้งความคาดหวังให้สมฤทธิ์ของเด็กให้เหมาะสมกับความสามารถของเด็กแต่ละคน

2.4.1.4 พัฒนาการทางอารมณ์และสังคม ควรสังเกตพฤติกรรมของเด็กอย่างสม่ำเสมอ ถ้าพบเด็กที่มีปัญหาในการปรับตัวเข้ากับเพื่อน ควรหาวิธีช่วย เช่น ให้แรงเสริมด้วยการชมเชยที่เห็นเด็กเล่นกับเพื่อน

2.4.2 ระดับประถมศึกษา

แนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนระดับประถมศึกษา มีดังนี้

2.4.2.1 พัฒนาการทางร่างกาย หากในชั้นเรียนมีเด็กที่ตัวเล็กผิดปกติ ควรให้ความสนใจสอบถามเรื่องอาหารที่เด็กรับประทาน

2.4.2.2 พัฒนาการทางสติปัญญา

- 1) สนับสนุนให้เด็กใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการวาดรูป ศิลปะต่างๆ เช่น การปั้น การแกะสลัก หรือกิจกรรมเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์อื่นๆ
- 2) การตระหนักและคำนึงถึงความแตกต่างของเด็ก และพยายามส่งเสริมให้เด็กแต่ละคนพัฒนาตามศักยภาพของตน

2.4.2.3 พัฒนาการทางบุคลิกภาพ ควรส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กทดลองทักษะต่างๆ และมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จตามความสามารถของแต่ละคน เพื่อจะได้ช่วยสร้างอัตมโนทัศน์ที่ดี และมีความภูมิใจว่าตนเป็นผู้มีสมรรถภาพ เพราะถ้าเด็กประสบความสำเร็จแล้วจะทำให้มีปมด้อย มีอัตมโนทัศน์ที่ไม่ดี

2.4.2.4 พัฒนาการทางอารมณ์และสังคม

1) ควรทำความเข้าใจกับเด็กว่าพฤติกรรมใดที่แสดงแล้วไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม และยกตัวอย่างแบบเพื่อนร่วมชั้นที่มีพฤติกรรมที่เด็กจะเลียนแบบได้ รวมทั้งให้การเสริมแรงเวลาที่เด็กแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และไม่ควรลงโทษเด็กให้เจ็บกายเพราะจะเป็นการส่งเสริมให้เด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าวมากขึ้น

2) ในวัยนี้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนสำคัญมาก เด็กบางคนอาจจะมีปัญหาในการปรับตัวและไม่มีเพื่อน จึงควรรหาทางช่วยโดยหาสาเหตุว่าอะไรเป็นเหตุที่ทำให้เพื่อนไม่ยอมรับและหาทางแก้ไข เช่น การใช้สังคมมิติ จะช่วยทำให้ทราบว่าใครเป็นคนที่เพื่อนรักหรือชอบมากและใครบ้างที่เพื่อนไม่ชอบ และมีสาเหตุมาจากอะไรบ้าง ซึ่งส่วนใหญ่เด็กที่ทุกคนไม่ยอมรับเป็นเพื่อนมักจะมีปัญหาจากความประพฤติ ซึ่งจำเป็นจะต้องได้รับการแก้ไขและช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน

2.4.3 ระดับมัธยมศึกษา

แนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนระดับมัธยมศึกษา มีดังนี้

2.4.3.1 พัฒนาการทางร่างกาย ควรทำความเข้าใจกับผู้เรียนเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นในวัยนี้ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย เพื่อให้ผู้เรียนยอมรับ ไม่เครียด และเกิดการปรับตัวที่เหมาะสม

2.4.3.2 พัฒนาการทางสติปัญญา ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ท้าทายให้เด็กรู้จักคิด เช่น การแก้ปัญหาโดยใช้หลักวิทยาศาสตร์ การสอนความคิดรวบยอดที่มีความหมายกว้าง และบอกหลักสำคัญต่างๆ ไป แล้วให้ผู้เรียนคิดต่อ อภิปราย และนำเสนอความคิดเห็นนั้นๆ เอง

2.4.3.3 พัฒนาการทางบุคลิกภาพ

1) ไม่ควรมีเจตคติในทางลบกับผู้เรียน หรือตั้งความคาดหวังว่าผู้เรียนจะมีพฤติกรรมที่ผิดแปลก หรือไม่ยอมอยู่ในบังคับ ในกรอบของสังคมชอบทำอะไรผิดกฎเกณฑ์ เพราะอาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนมีการแสดงออกหรือพฤติกรรมเป็นไปตามที่ครูคาดหวัง

2) ควรใช้เหตุผลและเป็นที่ปรึกษาของผู้เรียน เป็นผู้ฟังที่ดี ยอมรับฟังเหตุผล ไม่บังคับผู้เรียนจนเกินไป ข้อสำคัญที่สุดควรเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านความประพฤติ จริยธรรมและค่านิยม นอกจากนี้การให้ผู้เรียนอ่านชีวประวัติของบุคคลตัวอย่างทั้งในประวัติศาสตร์และปัจจุบันจะเป็นการช่วยให้เด็กวัยนี้ได้มีการพิจารณาถึงค่านิยม อุดมคติ และปรัชญาของชีวิตโดยทั่วไป

2.4.3.4 พัฒนาการทางอารมณ์และสังคม

- 1) ควรให้การแนะนำเรื่องการคบเพื่อนที่ดีว่ามีความสำคัญอย่างไร พร้อมทั้งอธิบายอันตรายของการคบเพื่อนไม่ดี
- 2) ควรจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเรียนรู้บทบาทที่จะเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต

2.5 สรุปท้ายบท

พัฒนาการ (Development) หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพทางด้านร่างกาย และจิตใจอย่างเป็นระเบียบแบบแผนต่อเนื่องไปตามลำดับขั้น ซึ่งมีทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เป็นการเสริมสร้างและการเสื่อมโทรมหรือกล่าวได้ว่า พัฒนาการมีได้ทั้งทางบวกและทางลบ ธรรมชาติของพัฒนาการมนุษย์ 1) อิทธิพลของพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมต่อพัฒนาการมนุษย์ 2) อัตราความเจริญเติบโตที่ต่างกัน 3) ช่วงเวลาที่สภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อพัฒนาการมนุษย์ 4) พัฒนาการมีลำดับขั้น ลักษณะพัฒนาการโดยทั่วไปของผู้เรียนตั้งแต่เด็กวัยอนุบาล เด็กวัยประถมศึกษา เด็กวัยมัธยมศึกษา จะมีพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย พัฒนาการทางสติปัญญา พัฒนาการทางบุคลิกภาพ และพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมแตกต่างกันไปตามวัย ซึ่งความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของผู้เรียน มีความจำเป็นสำหรับผู้สอนมากเป็นอย่าง เพราะจะทำให้ครูได้เข้าใจในตัวผู้เรียน เพื่อนำไปสู่แนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนได้เต็มศักยภาพ

2.6 คำถามทบทวน

- 2.6.1 จงอธิบายความหมายของคำว่า พัฒนาการ (Development)
- 2.6.2 พัฒนาการ(Development) กับการเจริญเติบโต(Growth) มีความแตกต่างกันอย่างไร
- 2.6.3 จงเปรียบเทียบลักษณะพัฒนาการของเด็กวัยอนุบาล และ ลักษณะพัฒนาการของเด็กวัยประถมศึกษา ในด้านต่างๆดังนี้

- 2.6.3.1 ด้านร่างกาย
- 2.6.3.2 ด้านสติปัญญา
- 2.6.3.3 ด้านบุคลิกภาพ
- 2.6.3.4 ด้านอารมณ์และสังคม

2.7 เอกสารอ้างอิง

- ประยุทธ์ ไทยธานี. (2545). **ธรรมชาติของผู้เรียน**. นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- สุรางค์ โค้วตระกูล. (2550). **จิตวิทยาการศึกษา**. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แสงเดือน ทวีสิน. (2545). **จิตวิทยาการศึกษา**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยเส็ง.
- เอมอร กฤษณะรังสรรค์. (2546). **การประยุกต์จิตวิทยาเพื่อการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.
- Anastasi, A. (1997). **Psychology testing**. 7th ed. NJ : Macmillan.